

سهم بخش تعاون در اقتصاد ملی طی برنامه سوم دو برابر می‌شود

اشاره:

توسعه بخش تعاون به عنوان یکی از بخش‌های مهم اقتصاد کشور در کنار بخش‌های خصوصی دولتی، از اهداف نظام اقتصادی محسوب می‌شود، به ویژه آنکه با ضرورت کوچک شدن دستگاه‌های دولتی و تغییر موضع دولت از تصدی‌گری به هدایت فعالیت‌های اقتصادی، بخش تعاون می‌تواند نقش سازنده و کارآمدی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور ایفا کند. با وجود پایگاه قانونی مناسب برای توسعه بخش تعاون در اقتصاد کشور، هنوز سهم این بخش در حد قابل توجهی نمی‌باشد و با تنگناها و موانع جدی روبه‌رو می‌باشد. با این حال در قانون سومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، توسعه بخش تعاون مدنظر می‌باشد. به منظور بررسی دقیق موانع، مشکلات و تنگناهای بخش تعاون برای کسب سهم بیشتر در اقتصاد ملی و راهکارهای پیشنهادی برای غلبه بر این موانع، خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» با آقای مرتضی حاجی، وزیر محترم تعاون، گفت‌وگویی دارد که ماحصل آن را با هم می‌خوانیم.

■ در ابتدای بحث، لطفاً تعریفی از بخش تعاون و تعاونی ارایه فرمایید.

|| در بیانیه منتشره از سوی اتحادیه بین‌المللی تعاون در پایان گردهمایی سال ۱۹۹۵ تعاونی این چنین تعریف شده است: «تعاونی، اجتماع مستقل اشخاصی است که به منظور تأمین نیازها و اهداف مشترک اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود، از طریق اداره نظارت دمکراتیک مؤسسه‌ای با مالکیت مشاع، با همدیگر به نحو اختیاری توافق نموده‌اند.»

این تعریف، چند ویژگی را مدنظر دارد. ابتدا آنکه تعاونی آزاد و خودگردان است و حتی‌الامکان از دولت و شرکت‌های خصوصی مستقل می‌باشد.

دوم آنکه تعاونی، اجتماع مستقل اشخاص است که در شرکت‌های اولیه به طور معمول اشخاص حقیقی و گاه حقوقی و در اتحادیه‌های تعاونی،

اشخاص حقوقی یا همان شرکت‌های تعاونی هستند.

سوم آنکه، اشخاص به‌طور اختیاری گرد هم می‌آیند و عضویت در تعاونی اجباری نیست. چهارم آنکه شرکت‌های تعاونی، نیازها و اهداف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعضایشان را برآورده می‌کنند و دست آخر آنکه، تعاونی مؤسسه‌ای است که به‌طور دمکراتیک اداره می‌شود.

■ فعالیت تعاونی‌ها چگونه شکل می‌گیرد؟

|| در فعالیت‌های تعاونی با سه مفهوم، نهضت تعاون، سیستم تعاونی و بخش تعاون سروکار داریم.

نهضت تعاون، تصور عمومی و کلی از مجموعه افرادی است که با هم و با انگیزه نیل به اهداف اجتماعی و اقتصادی معین و با استفاده از روح، فلسفه و پیروی از

اصول تعاون، با یکدیگر کارهای مشترکی انجام می‌دهند.

سیستم تعاونی، مجموعه سازمان‌های تجاری و بازرگانی متنوعی است که در چارچوب نهضت تعاون به فعالیت اقتصادی اشتغال دارد.

بخش تعاون، تعریف و توصیف مجموعه فعالیت‌های اقتصادی شرکت‌های تعاونی و به‌گونه‌ای متمایز از بنگاه‌های دولتی و خصوصی است.

■ به‌طور کلی وجوه تمایز بین شرکت‌های تعاونی و شرکت‌های تجاری چیست؟

|| در ظاهر تمایز محسوسی میان سازمان یک شرکت تجاری با تعاونی مشاهده نمی‌شود، زیرا هر دو دارای سهامدار و هیأت‌مدیره منتخب سهامداران می‌باشند. اما اگر در مقام مقایسه از مرز نام‌های تشکیلاتی و

سازمانی بگذریم و به اساس و فلسفه تشکیل و طرز اداره و نتایج حاصل از فعالیت آنها توجه کنیم، وجوه متمایزی جلب توجه می‌کند که عبارتند از: تفاوت در هدف، تمایز در اداره شرکت، اختلاف در نقش سرمایه و منظور از به کار انداختن آن، انگیزه خدمت در مقابل اندیشه سود و تفاوت در سرنوشت منافع بنگاه.

■ تاریخچه تشکیل تعاونی‌ها در جهان و ایران چگونه بوده است؟

به طور خلاصه می‌توان گفت، تعاون و همکاری برای انجام سهل‌تر و مطلوب مقاصد مشترک از قدیم کمابیش در همه جوامع انسانی معمول بوده و نقش ارزنده‌ای در بهبود و توسعه مناسبات انسانی داشته است. این موضوع به‌ویژه در دین مبین اسلام و در آیات قرآن مجید مورد توجه بوده که مسلمانان را به تعاون، کمک به یکدیگر و قسط و عدالت راهنمایی کرده است.

در جهان، پس از انقلاب صنعتی، نوعی تعاون اقتصادی با اصولی خاص در جوامع صنعتی در دوران اخیر رواج یافت که بر پایه تعاون اجتماعی متکی بود و علت پیدایش آن گسترش فقر در بین مردم بر اثر توسعه ناگهانی انقلاب صنعتی و پیامدهای آن در جوامع بوده است. هدف این نوع تعاون، برطرف ساختن مشکلات اقتصادی بر پایه کمک متقابل و خودیاری مردم است که در چارچوب سازمان تعریف شده‌ای به نام «شرکت تعاونی» و در مراحل بالاتر، اتحادیه‌های تعاونی تحقق یافت.

شروع تشکیل شرکت‌های تعاونی به سال ۱۸۴۴ در انگلستان برمی‌گردد. گروهی از کارگران شهر کوچک «راچدیل» متعاقب تجارب «رابرت اون» و «دکتر کینگ» در زمینه تأسیس تعاونی‌ها، یک شرکت تعاونی مصرف تشکیل دادند تا مواد خوراکی مورد نیاز

خود را با کیفیت خوب و قیمت منصفانه تهیه کنند. تلاش آنها موفقیت‌آمیز بود و با استقبال مردم روبه‌رو شد و پس از آن صدها تعاونی در انگلیس و دیگر کشورها تشکیل شد.

کارگران فرانسوی در دهه ۱۸۴۰ اولین تعاونی تولید کارگری را تأسیس کردند تا خود مالک واحد تولیدی‌شان باشند. این روش تا سال ۱۹۰۰ مورد استقبال نهضت‌های کارگری اروپا و آمریکا قرار گرفت و در تمام کشورهای صنعتی متداول شد.

در همین دهه در آلمان، بانکداری تعاونی در شهرها و روستاها با راهنمایی دو متفکر به نام‌های «هرمان شولتس دلچ» و «فردریک رایف آیزن» تشکیل شد که اعتبارات مورد نیاز صنعتگران کوچک شهرها و روستاییان را تأمین می‌کرد. نظام بانکداری تعاونی از آلمان به ایتالیا و فرانسه رفت و تا سال ۱۹۰۰ در آسیا، آفریقا و آمریکا نیز گسترش یافت. در دهه ۱۸۸۰ نیز تعاونی‌های کشاورزی در دانمارک، آلمان و انگلستان ایجاد شد که هدف آنها بهبود تولید، ثبات عرضه محصولات کشاورزی و کمک به رفاه خانوارهای کشاورز بود.

در اوایل قرن بیستم، تعاونی‌های خدمات در زمینه بیمه، ساخت مسکن و مراقبت‌های بهداشتی در اروپا و برخی نقاط جهان پا به عرصه وجود گذاشت.

امروزه تعاونی‌ها در تمام عرصه‌های اقتصادی فعال شده‌اند. اما ورود تعاون به ایران با شکل و محتوایی که به آن اشاره شد، از دهه ۱۳۲۰ و پس از جنگ جهانی بود. تعاونی‌های مصرف و صندوق‌های کشاورزی بر اساس موادی از قانون تجارت سال ۱۳۱۱ تشکیل شد و سپس در دهه ۱۳۴۰ به تدریج تعاونی‌های مسکن و اعتبار در بین کارگران و کارمندان رواج یافت.

پس از اصلاحات ارضی، تعاونی‌های

روستایی با بنیه مالی و آموزشی ضعیف تشکیل شد و تعاونی‌های صنعتی و تا حدودی صنایع دستی نیز مورد توجه قرار گرفت. در آستانه انقلاب اسلامی پس از حدود ۴۰ سال، قریب به هفت هزار شرکت تعاونی در ایران وجود داشت که تأمین‌کننده بخشی از نیازهای اعضایشان بودند.

با پیروزی انقلاب اسلامی و ورود تعاون به قانون اساسی، به‌ویژه با رهنمودهای شهیددکتر بهشتی، حرکت جدید و امیدبخشی در عرصه تعاون آغاز شد و برای نخستین بار تعاونی‌های تولید مورد حمایت قرار گرفت و در سطح وسیعی با عضویت جوانان و دیگر جوانان کار تشکیل شد.

در همین حال تعاونی‌های مصرف محلی نیز تشکیل شد که خدمات شایسته‌ای به شهروندان ارائه می‌کرد. در همین دوره تعاونی‌های موجود بازسازی شدند و با تحرک و نشاط قابل ملاحظه‌ای توسعه یافتند.

قانون جدید تعاون در سال ۱۳۷۰ به تصویب رسید و متعاقب آن وزارت تعاون تشکیل شد و به حمایت اصولی از تعاونی‌ها پرداخت.

بر اثر مجموع تحولاتی که به وقوع پیوسته است، امروزه شاهد فعالیت بیش از ۵۴ هزار شرکت و اتحادیه تعاونی در رشته‌های مختلف و با عضویت حدود ۱۵ میلیون نفر در سراسر میهن اسلامی هستیم.

■ در بسیاری از جوامعی که تعاونی‌های بزرگ و قدرتمندی دارند، تشکلات خاصی از سوی دولت برای نظارت و هدایت تعاونی‌ها در سطح وزارتخانه وجود ندارد. آیا تشکیل وزارت تعاون در ایران ضروری بود؟

همان‌گونه که اشاره شد، پس از پیروزی انقلاب اسلامی و تحولات ناشی از آن نه تنها مردم توجه خاصی به

همگرایی و تلاش‌های جمعی مبذول نمودند، بلکه تعیین جایگاه تعاون در قانون اساسی، به صورت یک بخش مستقل، موقعیت جدیدی را پدید آورد که بازنگری روابط دولت و تعاونی‌ها را ایجاد می‌کرد. در شرایط جدید تعاون فقط تأمین‌کننده منافع اعضای تعاونی نبود و در مقام یک بخش اقتصادی، مسؤلیتی برعهده داشت که ناگزیر می‌بایست با پیشرفت دیگر بخش‌ها هماهنگ می‌شد و علاوه بر آن هدایت و نظارت دولت و در چارچوب یک برنامه جامع، ارتباطات صحیح و منطقی با اصول تعاون، به منظور کارایی اقتصادی بیشتر در درون بخش برقرار شود.

تا قبل از تشکیل وزارت تعاون، چند ارگان دولتی، روابط دولت و تعاونی‌ها را تنظیم می‌کردند و این امر مشکلاتی را پدید آورده بود. اول آنکه برنامه‌ریزی منسجم برای توسعه تعاونی‌ها به عنوان یک بخش اقتصادی در عمل مقدور نبود و تعدد مراکز تصمیم‌گیری، ناهماهنگی رشد بخش تعاون را موجب می‌شد. در همین حال پاسخگویی در زمینه مشکلات این بخش را غیرممکن می‌ساخت.

دوم آنکه بر اثر فقدان ارتباط دستگاه‌های دولتی ناظر بر امور تعاونی‌ها، تجارت سودمند آنها ملاحظه عمل قرار نمی‌گرفت و روش‌های جداگانه و متفاوتی برای نظارت بر تعاونی‌ها به کار می‌رفت. در همین حال وجود سازمان‌های متعدد دولتی و جدا بودن آنها از یکدیگر، ارتباط مؤسسات تعاونی زیرپوشش را تأمین نمی‌کرد.

به همین دلایل و ضرورت توسعه جدی‌تر فعالیت‌های تعاونی، مجلس شورای اسلامی، تشکیل وزارت تعاون متشکل از دستگاه‌های اداری موجود را ضروری تشخیص داد و از تجمع آنها وزارت تعاون تشکیل شد.

■ وظایف وزارت تعاون چیست؟

آن همان‌گونه که اشاره شد، شرکت‌های تعاونی، مؤسساتی مستقل از دولت و متشکل از قشرهای مختلف اجتماعی است که به طور داوطلبانه و بر اساس قصد و نیت اعضا، برای انجام امور اقتصادی به طور مشترک تشکیل می‌شوند. اما نقش بسیار مؤثر اقتصادی و اجتماعی در توسعه امور کشور و واگذاری امور به مردم و کاهش تصدی‌گری دولت در زمینه‌های متعددی دارند.

به همین جهت دولت به این مؤسسات علاقه‌مند است و برای گسترش آنها و در حقیقت ارتقاء سطح زندگی مردم و بهبود امور اقتصادی و معیشتی آنها، برنامه‌ریزی می‌کند و چگونگی پیشرفت آنها را مورد ارزیابی و نظارت قرار می‌دهد.

بر این اساس، وظایف عمده وزارت تعاون، هدایت، حمایت و نظارت بر حسن اداره شرکت‌های تعاونی است که اهم این وظایف در ماده ۶۶ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران آمده است.

■ دولت چه حمایت‌هایی از شرکت‌های تعاونی می‌کند؟

۱۶ حمایت‌های دولت متعدد و متنوع است. مهمترین حمایت دولت از لحاظ اقتصادی، تخصیص اعتبارات کم‌بهره در بودجه سالانه کشور به انواع فعالیت‌های تعاونی است که بر اساس طرح ارائه شده و میزان اشتغال‌زایی از طریق بانک‌های عامل پرداخت می‌شود.

حمایت دیگر دولت، تحقیق در زمینه‌های مربوط به امور تعاونی‌ها و انتشار نتایج تحقیقات جهت استفاده تعاونی‌ها است. در همین حال تهیه و چاپ کتاب‌های مختلف سبب می‌شود که تجارب گذشته در اختیار تعاونی‌ها قرار گیرد.

کار اساسی دولت، هموار کردن بستر قانونی فعالیت تعاونی‌ها به گونه‌ای که آسیب‌پذیری این تشکلهای به حداقل برسد، می‌باشد.

در این زمینه، قوانین و مقررات تعاونی به طور مستمر بررسی می‌شود و در صورت لزوم، اصلاحات موردنیاز به مجلس شورای اسلامی پیشنهاد می‌شود.

■ عملکرد اقتصادی بخش تعاون

در دو برنامه توسعه اقتصادی کشور چه بوده است؟

۱۱ به طور خلاصه می‌توان گفت در برنامه دوم (۷۸-۱۳۷۴) بالغ بر ۱۸ هزار تعاونی تولید در بخش‌های کشاورزی، صنعتی، معدن، فرش و صنایع دستی ثبت شدند که موجبات اشتغال بیش از ۵۰۰ هزار نفر را فراهم کرده‌اند. در همین زمان ۱۱۰ هزار هکتار از مراتع و نزدیک به یک میلیون و ۲۸۰ هزار هکتار از جنگل‌های شمال کشور، تحت بهره‌برداری تعاونی‌ها بودند. حدود ۲ میلیون هکتار (معادل ۱۱ درصد) اراضی مزروعی در قالب ۷۰۰ واحد تحت پوشش نظام تعاونی تولید روستایی قرار داشتند.

در بخش شیلات، تشکلهای تعاونی نقش اصلی را ایفا کردند، به طوری که ۵۵ درصد تولید میگوی پرورشی و بخش عمده صید میگوی دریایی از طریق آنها انجام شد. صید ۹۳ درصد انواع ماهیان (۳۰۰ هزار تن در سال) از طریق بخش تعاون صورت گرفت.

در بخش معدن، تولید مواد معدنی از سوی شرکت‌های تعاونی از ۱۲ میلیون تن در سال ۱۳۷۵ به حدود ۱۷ میلیون تن در سال ۱۳۷۸ رسید. شرکت‌های تعاونی معدنی با استخراج بیش از ۳ میلیون تن سنگ تزئینی، ۴۴ درصد تولید آن را به عهده داشتند.

تنها در سه سال گذشته ۳۳۵ طرح سرمایه‌گذاری با عضویت ۳۳۷ هزار نفر

و سرمایه‌گذاری بیش از ۲۷۹۴ میلیارد ریال در بخش تعاونی به اجرا درآمده که در ایام هفته تعاون و دهه فجر سال گذشته افتتاح شدند و زمینه اشتغال برای ۷۴ هزار نفر را فراهم کردند.

در بخش مسکن نیز شرکت‌های تعاونی در برنامه سوم ۱۴۹۳۷۴ واحد مسکونی احداث و به اعضایشان واگذار کردند.

■ نقش بخش تعاون در ایجاد فرصت‌های شغلی در برنامه دوم چه بوده است؟

شرکت‌های تعاونی با نزدیک به ۹/۵ میلیون نفر عضو توانسته‌اند تاکنون یک میلیون و ۴۸۰ هزار فرصت اشتغال ایجاد کنند. تنها در دومین برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، تعاونی‌ها ۱۸۹۳ ۴۰ فرصت شغلی ایجاد کردند که ۱۳۷/۶ درصد بیش از اهداف این برنامه بود.

■ تنگناها و مشکلاتی که در دو برنامه گذشته گریبان بخش تعاون را گرفته بود، چه می‌باشند و آیا برطرف شده‌اند؟

تنگناها و مشکلات بخش تعاون را می‌توان در چند بعد مورد بررسی قرار داد.

اول نگاه تحقیرآمیز بعضی از افراد نسبت به تعاون می‌باشد که حتی بحث ادغام وزارت تعاون با وزارت امور اقتصادی و دارایی یا وزارت کار و امور اجتماعی را مطرح کرده‌اند و به‌طور کلی بخش تعاونی را به نوعی بخش خصوصی تلقی می‌کنند.

دوم مشخص نبودن تعریف روشن از بخش تعاون. در اصل ۴۳ قانون اساسی از ۷۰ درصد فعالیت‌های متعلق به تعاونی و خصوصی در تشکیل تعاونی‌ها مشخص نشده است که چه میزان به هر یک از آنها تعلق دارد و مجلس باید تکلیف این موضوع را روشن کند و

تعریف روشنی از بخش تعاون ارائه نماید.

تعدد مراکز تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری در بخش تعاون، نبود مؤسسات مالی اختصاصی توانمند و متناسب با نیازهای این بخش، تخصیص نامناسب منابع مالی کشور (ارزی و ریالی) و مشکل اخذ تسهیلات بانکی از دیگر تنگناها و مشکلات بخش تعاون می‌باشد.

در حال حاضر مشکل فقدان تعریف روشن از بخش تعاون و جایگاه آن در نظام اقتصادی همچنان وجود دارد. اما تشکیل فراکسیون تعاون مجلس با بیش از یکصد نماینده از اقداماتی است که در رفع مشکلات بخش تعاون مؤثر خواهد بود.

■ به نظر جناب‌عالی، سهم بخش تعاون در اقتصاد ملی تا چه حد قابل افزایش است؟

با توجه به برنامه کوچک شدن دولت، ادارات کل تعاون سعی دارند اموری را که تصدی دارند، مورد بازنگری قرار دهند و جز در امور مشاوره و راهنمایی و حمایت که جنبه دخالت ندارد، بقیه امور به ارکان بخش تعاونی که اعضای تعاونی‌ها هستند، واگذار شود.

بخش تعاونی می‌تواند توزیع بهتر درآمدها، ارتقاء سطح زندگی افراد کم‌درآمد، تحقق مشارکت مردمی و تسمیرین واقسمی دمکراسی و مسؤلیت‌پذیری و مسؤلیت‌خواهی در برابر رخدادهای اجتماعی کمک کند.

بخش تعاونی می‌تواند با اتصال بخش‌های اقتصادی کوچک و جمع‌آوری سرمایه‌های خود به رفع مشکل بیکاری کمک کند. این بخش تاکنون سالانه ۲۰ درصد رشد داشته است.

در سومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی کشور پیش‌بینی شده که هر سال ۵۰۰۰ شرکت تعاونی در کشور ایجاد

شود که این شرکت‌ها می‌توانند سالانه ۸۰ هزار شغل به وجود آورند.

با پیگیری طرح‌هایی نظیر ایجاد حساب پس‌انداز اشتغال جوانان و ترغیب والدین به مشارکت در این امر و ایجاد پس‌انداز و سرمایه‌گذاری و کاربرد صحیح سرمایه این بخش زمینه توسعه فراوانی دارد.

■ برای تحقق جایگاه و سهم مناسب بخش تعاون در اقتصاد ملی چه راهکارهایی را توصیه می‌کنید؟

تفکیک واقعی بخش تعاونی و خصوصی از یکدیگر توسط مجلس، حمایت از بخش تعاونی (نه وزارت تعاون) از طریق ارائه تسهیلات لازم در مقررات و بسترسازی برای حرکت بخش‌های کوچک اقتصادی در بخش تعاونی، از راهکارهایی است که به توسعه این بخش کمک می‌کند.

■ یکی از تنگناهای شرکت‌های تعاونی برای تحقق اهدافشان، کمبود منابع سرمایه و سرمایه‌گذاری است. چه راهکارهایی برای غلبه بر این معضل وجود دارد؟

با در حال حاضر طرحی را در دست تهیه داریم که بر اساس آن یکی از شرکت‌های بیمه، بازپرداخت تسهیلات دریافتی تعاونی‌ها از نظام بانکی را تضمین می‌کند و دیگر نیاز به وثیقه برای بهره‌گیری از تسهیلات نخواهد بود.

طرح بیمه اعتبارات بانکی و تشکیل صندوق اشتغال جوانان از برنامه‌های مهم آینده وزارت تعاون است. در همین حال طرح تأسیس مؤسسه اعتباری بانک تعاون و صدور مجوز تأسیس شرکت‌های تعاونی اطلاع‌رسانی و روابط عمومی از اقداماتی است که می‌تواند در حل این معضل مؤثر باشد.

■ تأسیس بانک تعاون چگونه می‌تواند در حل معضل کمبود سرمایه شرکت‌های تعاونی مؤثر واقع شود، با

توجه به آنکه قرار است این بانک از تجمیع منابع شرکت‌های مذکور که محدود می‌باشد، تشکیل شود و اصولاً این بانک چه کمک‌هایی می‌تواند ارائه کند؟

□ بانک تعاون نقش مؤثری در تأمین منابع مالی موردنیاز تعاونی‌ها خواهد داشت. صندوق تعاون سال گذشته حدود ۳۱۰ میلیارد ریال تسهیلات در اختیار تعاونی‌ها قرار داد. تسهیلات صندوق ظرف دو سال و نیم گذشته، دو برابر افزایش یافته است. امیدواریم صندوق در آینده بتواند به عنوان یک مؤسسه اعتباری، سهم تعاونی‌ها را مورد حمایت قرار دهد.

با توجه به کمبود منابع مالی تعاونی‌ها، در بخش سرمایه‌گذاری، بانک تعاون ابتدا باید به واحدهایی که با ظرفیت کم تولید می‌کنند، کمک کند تا آنها ضمن افزایش تولید بتوانند به کیفیت بهتر تولیدات نیز دست یابند.

در نهایت باید گفت، سیستم بانک تعاون با سیستم معمول بانک‌های دیگر تفاوت دارد و به صورت تعاونی اعتبار اداره می‌شود. این بانک هم‌اکنون مراحل کارشناسی برای اساسنامه را می‌گذراند.

■ در سومین برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، چه جایگاهی برای بخش تعاون دیده شده است؟

□ در برنامه سوم، جایگاه بخش تعاون با کسب اعتبارات بیشتر، ارتقا می‌یابد. در سال جاری ۳۰ درصد اعتبارات ملی به عنوان تسهیلات تکلیفی به بخش تعاون اختصاص می‌یابد. در قانون بودجه سال جاری حدود ۱۰۰ میلیارد ریال افزایش سرمایه برای صندوق تعاون پیش‌بینی شده است. در همین حال حدود ۳۰۰۰ میلیارد ریال برای اجرای طرح‌های تولیدی اولویت‌دار بخش تعاونی کشور در سال

جاری اختصاص یافته است. قرار است ۴۵۰ میلیارد ریال نیز از صندوق تعاون به تعاونی‌ها پرداخت شود.

در طی سومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی کشور ۵۷۹۶ میلیارد ریال در بخش تعاون سرمایه‌گذاری خواهد شد.

در همین حال طبق قانون برنامه سوم، تعاونی‌هایی که ۷۰ درصد اعضایشان را رزمندگان، آزادگان، جانبازان، خانواده معظم شهدا و... تشکیل دادند از پرداخت تسهیلات بانکی تبصره ۳ معاف می‌باشند.

در مجموع می‌توان گفت، با توجه به تأکید برنامه سوم بر توسعه بخش‌های غیرنفتی، خودباوری بخش تعاون و امید به آینده آن، تقویت می‌شود.

■ سهم بخش تعاون در اقتصاد ملی در برنامه سوم چه تغییری خواهد کرد؟

□ در برنامه سوم پیش‌بینی می‌شود که سهم تعاون در اقتصاد کشور به دو برابر میزان کنونی افزایش یابد. تأسیس ۳۰ هزار شرکت تعاونی و ایجاد ۴۶۰ هزار فرصت شغلی در بخش تعاون در این برنامه پیش‌بینی شده است.

در سال جاری ۵ هزار شرکت تعاونی و ۴۶۰ هزار فرصت شغلی در بخش تعاونی ایجاد خواهد شد. تنها در هفته دولت در سال جاری ۸۰۰ طرح تعاونی افتتاح شد که ۱۱ هزار فرصت شغلی در کشور ایجاد کرده‌اند.

در همین حال ایجاد یک هزار واحد تعاونی تولیدی در ۲/۵ میلیون هکتار اراضی مزروعی در برنامه سوم پیش‌بینی شده که در صورت تحقق، حدود ۴/۵ میلیون هکتار اراضی مزروعی (معادل ۲۵ درصد کل اراضی کشاورزی کشور) تحت پوشش تعاونی‌ها قرار خواهند گرفت.

ایجاد سالانه ۲ شهرک تعاونی در برنامه سوم پیش‌بینی شده است. در حال

حاضر ۵۴ شهرک تعاونی تولید برای عرضه محصولات تعاونی‌ها در بازار داخلی و صادرات فعال می‌باشند. در نهایت باید گفت، بخش تعاونی با رشد سالانه ۲۰ درصد تاکنون، مشکلات کمتری نسبت به بخش‌های خصوصی و دولتی داشته است.

■ تا چه حد امیدوار هستید که اهداف برنامه سوم در زمینه توسعه بخش تعاون محقق خواهد شد؟

□ چنانچه تنگناهای موجود نظیر مشکلات اخذ تسهیلات بانکی، ناکارآمدی اتاق‌های تعاون، معضل کمبود نقدینگی و تأمین سرمایه لازم، مشکل تشکیل بانک تعاونی، فقدان فروشگاه‌های زنجیره‌ای و بزرگ تعاونی و نیز فقدان اتحادیه‌های قوی تعاونی برطرف شود، اهداف برنامه سوم در بخش تعاون قابل حصول است.

■ بیکاری عمده‌ترین دغدغه اقتصادی دولت است. بخش تعاون در رفع این معضل اجتماعی چه کمکی می‌تواند در برنامه سوم ارائه کند؟

□ بخش تعاون تاکنون یک میلیون و ۴۸۰ هزار فرصت شغلی در کشور ایجاد کرده است. در قانون برنامه سوم ایجاد سالانه ۸۰۰ هزار فرصت شغلی در طول اجرای برنامه پیش‌بینی شده است. سهم بخش تعاون، ایجاد ۴۷۰ هزار فرصت شغلی در طول اجرای این برنامه می‌باشد.

قرار است امسال ۵ هزار شرکت تعاونی با ۹۰ هزار فرصت شغلی در بخش تعاون ایجاد شود. با توجه به برنامه آینده که حمایت از واحدهای اقتصادی کوچک و جمع‌آوری سرمایه‌های خود برای ایجاد اشتغال و رفع بیکاری می‌باشد، بخش تعاون می‌تواند فرصت‌های اشتغال پیش‌بینی شده در برنامه برای این بخش را محقق سازد.

■ زمینه‌های ایجاد کسب و کار با

سرمایه محدود برای جوانان کدام است؟

۱۱ معاونت تحقیقات وزارت تعاون در این زمینه مطالعات گسترده‌ای انجام داده است که نتایج آن در اختیار ادارات کل تعاون استان‌ها و ادارات تعاون شهرستان‌ها قرار گرفته است.

به‌طور کلی باید گفت که بدون آگاهی از میزان مهارت داوطلبان، تشکیل تعاونی‌های تولیدی، استعدادها و علایق شخصی آنها، نمی‌توان کاری را پیشنهاد کرد. با این حال می‌توان گفت که تقریباً به تعداد و تنوع فعالیت‌های اقتصادی، امکان تشکیل تعاونی وجود دارد و فعالیت‌های مربوط به آنها مورد حمایت وزارتخانه‌ها و سازمان‌های تخصصی از قبیل صنایع، معادن، جهاد سازندگی، شیلات و... می‌باشد.

برای مثال، پرورش انواع آبزیان (اعم از ماهی و میگو)، تأسیس آموزشگاه‌های مورد تأیید سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای، صنایع تبدیلی کشاورزی، مؤسسات خدماتی مکمل صنایع در زمینه تعمیرات و خدمات پس از فروش، پرورش کرم ابریشم و ده‌ها فعالیت دیگر را می‌توان نام برد که با سرمایه محدود و عزم جزم علاقه‌مندان به کار جهت همکاری و بهره‌برداری مشترک، قابل دسترسی است و می‌توان برای این نوع فعالیت‌ها، تعاونی تشکیل داد.

سهام بخش تعاون در صادرات غیرنفتی در برنامه سوم چگونه پیش‌بینی شده است؟

با توجه به جایگاه بخش تعاون در تولید و تجارت خارجی، قرار است در سومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، ارزش صادرات بخش تعاونی به ۵ میلیارد دلار برسد که معادل ۱۷/۴ درصد ارزش کل صادرات غیرنفتی پیش‌بینی شده در این برنامه است.

آیا در برنامه سوم وزارت تعاون

با وزارت امور اقتصادی و دارایی ادغام خواهد شد؟

۱۲ نیاز به وجود وزارتخانه‌ای کارآمد برای تولید امور تعاونی، در دو دهه اخیر بارها در محافل کارشناسی و مجلس شورای اسلامی مورد شور و مشورت قرار گرفته و حاصل این مشورت‌ها به تأسیس وزارت تعاون انجامید.

گسترده‌گی وظایف این وزارتخانه که به طور مشروح در ماده ۶۶ قانون بخش تعاون آمده است، حاکی از عزم راسخ قانون‌گذار بر حمایت مستمر از بخش تعاون و کمک مؤثر و کارساز به استواری شالوده‌های آن در درازمدت است. از این رو دور از واقع‌بینی است که ضرورت وجود این وزارتخانه را در چنین مدت کوتاهی که عمرش می‌گذرد (۹ سال) قابل تجدیدنظر تصور کنیم.

دولت در قبال گسترش بخش تعاون به موجب اصل ۴۳ قانون اساسی و نیز مقررات قانون بخش تعاون، متعهد است. علاوه بر آن، لزوم کاهش تصدی‌گری دولت و کاستن از حجم دستگاه‌های دولتی، توسعه مؤسسات تعاونی را بیش از پیش مطرح ساخته است و بدون حضور قدرتمند یک دستگاه ناظر به منظور سازماندهی امور آن، به نحو مطلوب عملی نخواهد شد.

بخش تعاون ایران با تشکیلات بین‌المللی در این زمینه چه ارتباطی دارد؟

بخش تعاون ایران با اتحادیه بین‌المللی تعاون (ICP) ارتباط دارد. این اتحادیه از اعضای دائمی سازمان ملل است و مقر آن در ژنو (سوئیس) می‌باشد و دفاتر منطقه‌ای در قاره‌ها دارد. بخش تعاون ایران به منطقه آسیا و اقیانوسیه مربوط می‌شود که دفتر آن در دهلی نو (هند) می‌باشد.

وزارت تعاون به عنوان متولی بخش تعاون در نشست‌های مختلفی که از سوی اتحادیه بین‌المللی تعاون ترتیب داده

می‌شود، شرکت می‌کند. از جمله در اجلاس وزرای تعاون آسیا - اقیانوسیه که حدود هر سه سال یک بار در یکی از کشورهای منطقه برگزار می‌شود. در این اجلاس بیانیه هر کشور توسط وزیر تعاون آن کشور ارایه می‌شود و پیش از برگزاری اجلاس اصلی، نشست‌های مقدماتی با موضوع‌های مختلف برپا می‌شود. با توجه به موضوع مسئولان بخش از واحدهای ذیربط، در نشست شرکت گزارش خود را ارایه می‌کنند.

در کارگاه‌های آموزشی و نشست‌های دیگر نیز بخش تعاون ایران حضور فعال دارد.

تعاونی‌های موفق در کشورهای مختلف دنیا در چه زمینه‌هایی فعالیت دارند؟

۱۳ تعاونی‌های چندمنظوره در ژاپن که در بخش توسعه اقتصاد روستایی فعال هستند، تعاونی‌های توزیع برق در آمریکا که مسؤلیت روشنایی مناطق روستایی این کشور را به عهده دارند، نهضت تعاون رومانی که بهترین سیستم حمل و نقل و تفریحگاهی این کشور را در اختیار دارد، تعاونی‌های تولید شکر در هند که نیمی از تولید شکر هند را انجام می‌دهند، تعاونی‌های مسکن لهستان که بیش از ۷۵ درصد خانه‌های جدید مناطق شهری این کشور را ساخته‌اند، تعاونی اوکی سوئد که ۲۰ درصد فرآورده‌های نفتی این کشور را تولید می‌کند و بزرگترین پالایشگاه نفت آن را در اختیار دارد، تعاونی‌های بیمه در مالزی، تعاونی‌های کارگری در ایتالیا و... از نمونه‌های بارز و موفق فعالیت شرکت‌های تعاونی در جهان می‌باشند.

در حال حاضر حدود ۸۰۰ میلیون نفر در ۹۴ کشور جهان عضو شرکت‌های تعاونی می‌باشند که آنها عضو اتحادیه بین‌المللی تعاون می‌باشند.